

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KORXONALARNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI

Kaniyazova Gu'ljamal

*Qoraqalpoq Davlat Universiteti Iqtisodiyot fakulteti Iqtisodiyotda axborot
texnologiyalari va sistemalari 1-kurs magistrant*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish masalalari tahlil qilinadi. Raqamlashtirish jarayonining ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, marketing va boshqaruv tizimlariga ta'siri o'rganilgan. Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, elektron tijoratni rivojlantirish, innovatsion boshqaruv usullarini joriy etish hamda raqamli transformatsiyaning korxonalar samaradorligiga ta'siri yoritilgan. Tadqiqot davomida korxonalarining raqobat ustunligini shakllantirishda sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data), bulutli texnologiyalar va avtomatlashtirish tizimlarining ahamiyati ochib berilgan. Maqola yakunida korxonalarining raqamli iqtisodiyot sharoitida barqaror rivojlanishini ta'minlash bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *Raqamli iqtisodiyot, raqobatbardoshlik, korxonalar faoliyati, innovatsiya, elektron tijorat, sun'iy intellekt, Big Data, avtomatlashtirish, raqamli transformatsiya, axborot texnologiyalari.*

KIRISH

XXI asrda dunyo iqtisodiyotida yuz berayotgan eng muhim jarayonlardan biri bu iqtisodiyotning raqamlashtirilishidir. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi natijasida ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, savdo va boshqaruv tizimlari tubdan o'zgarib bormoqda. Natijada "raqamli iqtisodiyot" tushunchasi jahon iqtisodiy taraqqiyotining asosiy omillaridan biriga aylandi. Raqamli iqtisodiyot nafaqat yangi texnologiyalarni joriy etishni, balki iqtisodiy munosabatlar, biznes yuritish usullari va boshqaruv mexanizmlarining yangilanishini ham anglatadi.

Bugungi kunda global bozorda raqobat tobora kuchayib borayotgan bir paytda korxonalar uchun zamonaviy texnologiyalarni joriy etish muhim strategik vazifaga aylanmoqda. Chunki raqamli texnologiyalar korxonalariga ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, mehnat unumdorligini oshirish, mahsulot sifatini yaxshilash va iste'molchilar ehtiyojini tezkor qondirish imkonini beradi. Shu sababli raqamli transformatsiya korxonalarining uzoq muddatli rivojlanishida asosiy omillardan biri sifatida qaralmoqda.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining raqobatbardoshligi ko'p jihatdan innovatsion faoliyatga bog'liq bo'lib qolmoqda. Innovatsion texnologiyalarni o'zlashtirgan korxonalar bozorda ustunlikka ega bo'lmoqda. Xususan, sun'iy intellekt, robotlashtirish, bulutli texnologiyalar, elektron tijorat va katta hajmdagi ma'lumotlarni

tahlil qilish tizimlari korxonalarining samaradorligini oshirishda muhim vosita sifatida xizmat qilmoqda. Masalan, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari ishlab chiqarishdagi inson omilini kamaytirib, vaqt va mablag' tejali shiga yordam beradi. Elektron savdo platformalari esa korxonalariga xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatini yaratadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Jumladan, mamlakatda "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasi qabul qilinib, iqtisodiyotning barcha sohalarida zamonaviy texnologiyalarni joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mazkur strategiya doirasida davlat boshqaruvi, bank-moliya tizimi, sanoat, qishloq xo'jaligi va tadbirkorlik sohalarida raqamli texnologiyalarni keng qo'llash bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu esa korxonalarining xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini oshirish uchun muhim sharoit yaratmoqda.

Raqamli iqtisodiyot korxonalarining ichki boshqaruv tizimiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. An'anaviy boshqaruv usullari o'rnini raqamli boshqaruv tizimlari egallab bormoqda. Korxonalar mijozlar bilan aloqalarni CRM tizimlari orqali boshqarish, moliyaviy hisobotlarni elektron platformalarda yuritish hamda marketing faoliyatini internet texnologiyalari asosida tashkil etish orqali samaradorlikni oshirmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli marketing vositalari mahsulot va xizmatlarni keng auditoriyaga targ'ib qilishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot korxonalar oldiga yangi talab va vazifalarni ham qo'yimoqda. Xususan, axborot xavfsizligini ta'minlash, malakali IT mutaxassislarni tayyorlash, raqamli infratuzilmani rivojlantirish va innovatsion boshqaruv madaniyatini shakllantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Raqamlashtirish jarayonida zamonaviy texnologiyalarni joriy eta olmagan korxonalar bozordagi raqobatda ortda qolish xavfiga duch kelmoqda.

Mavzuning dolzarbliigi shundaki, bugungi globallashtirish va raqamlashtirish jarayonida korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Raqamli texnologiyalarni samarali qo'llash orqali korxonalar nafaqat ichki bozorda, balki xalqaro bozorda ham mustahkam o'rin egallashi mumkin. Shu sababli raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish yo'llarini ilmiy jihatdan o'rganish muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism

Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish masalasi zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Jahon iqtisodiyotida texnologik taraqqiyotning tezlashuvi korxonalarini yangi sharoitlarga moslashishga majbur qilmoqda. Endilikda korxonaning bozordagi muvaffaqiyati nafaqat ishlab chiqarish hajmi yoki moliyaviy resurslariga, balki zamonaviy raqamli texnologiyalarni qay darajada qo'llay olishiga ham bog'liq bo'lib bormoqda. Ayniqsa, internet texnologiyalari, sun'iy intellekt, avtomatlashtirilgan

boshqaruv tizimlari, elektron tijorat va katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish imkoniyatlari korxonalarining samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Raqamli iqtisodiyotning asosiy xususiyatlaridan biri — ma'lumotlarning strategik resursga aylanishidir. Zamonaviy korxonalar faoliyatida ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va tahlil qilish orqali bozor talabini oldindan aniqlash imkoniyati paydo bo'lmoqda. Big Data texnologiyalari yordamida iste'molchilarning ehtiyojlari, xarid odatlari va bozor tendensiyalarini chuqur o'rganish mumkin. Bu esa korxonalariga marketing strategiyasini aniq rejalashtirish va mahsulotlarni bozorda samarali joylashtirish imkonini beradi. Masalan, yirik savdo kompaniyalari mijozlarning xarid tarixini tahlil qilish orqali individual takliflar yaratmoqda. Natijada mijozlar ehtiyojini qondirish darajasi oshib, korxonaning bozordagi raqobat ustunligi mustahkamlanmoqda.

Korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishda elektron tijorat tizimlari alohida ahamiyatga ega. Elektron savdo platformalari korxonalariga geografik chegaralarsiz faoliyat yuritish imkonini yaratmoqda. Internet orqali mahsulot va xizmatlarni sotish xarajatlarni kamaytirib, savdo hajmini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, COVID-19 pandemiyasi davrida elektron tijoratning iqtisodiyotdagi o'rni yanada kuchaydi. Ko'plab korxonalar an'anaviy savdo usullaridan raqamli platformalarga o'tishga majbur bo'ldi. Natijada onlayn savdo xizmatlari, elektron to'lov tizimlari va masofaviy xizmat ko'rsatish shakllari keng rivojlandi. Bu jarayon korxonalariga yangi mijozlarni jalb qilish hamda bozordagi mavqegini saqlab qolish imkonini berdi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish ham korxonalar samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Avtomatlashtirilgan texnologiyalar ishlab chiqarishdagi inson omilini qisqartirib, mahsulot sifatini oshiradi va vaqt tejatlashini ta'minlaydi. Masalan, zamonaviy sanoat korxonalarida robotlashtirilgan uskunalardan foydalanish ishlab chiqarish jarayonidagi xatolarni kamaytirishga yordam bermoqda. Shu bilan birga, avtomatlashtirish energiya va resurslardan samarali foydalanishga xizmat qiladi. Bu esa ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirib, mahsulot tannarxining pasayishiga olib keladi. Natijada korxonalar raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi ham korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim o'rin tutmoqda. Sun'iy intellekt yordamida korxonalar biznes jarayonlarini optimallashtirish, mijozlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash va ishlab chiqarishni samarali boshqarish imkoniga ega bo'lmoqda. Masalan, chatbot va virtual yordamchi tizimlari mijozlar bilan ishlash jarayonini tezlashtirmoqda. Sun'iy intellekt asosidagi dasturlar esa korxonalariga bozor holatini prognoz qilish va risklarni oldindan baholash imkonini bermoqda. Xalqaro tajribada ko'plab kompaniyalar sun'iy intellektdan logistika, moliyaviy tahlil va marketing sohalarida samarali foydalanmoqda.

Korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishda raqamli marketing texnologiyalarining roli ham katta. Hozirgi davrda iste'molchilarning asosiy qismi internet va ijtimoiy tarmoqlardan faol foydalanmoqda. Shu sababli korxonalar mahsulot va xizmatlarini targ'ib qilishda raqamli marketing vositalaridan keng foydalanmoqda. Xususan, ijtimoiy tarmoqlar, qidiruv tizimlari reklamasi, mobil ilovalar va elektron pochta marketingi orqali mijozlar bilan samarali aloqa o'rnatilmoqda. Raqamli marketing an'anaviy reklama usullariga nisbatan arzonroq va tezkorroq bo'lib, maqsadli auditoriyani aniq tanlash imkonini beradi. Bu esa marketing xarajatlarini kamaytirish bilan birga savdo samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Bulutli texnologiyalar ham korxonalarining raqamli transformatsiyasida muhim vosita hisoblanadi. Bulutli xizmatlar korxonalariga katta hajmdagi ma'lumotlarni saqlash va ulardan masofadan foydalanish imkonini yaratadi. Bu ayniqsa kichik va o'rta biznes subyektlari uchun qulaydir, chunki ular qimmat server uskunalarni xarid qilmasdan turib zamonaviy IT xizmatlardan foydalanishi mumkin. Bulutli texnologiyalar ish jarayonlarini tezlashtirish, hujjatlar almashinuvini soddalashtirish va masofaviy ishlash tizimini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekistonda ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasi doirasida davlat xizmatlarini elektron shaklga o'tkazish, elektron tijoratni rivojlantirish va IT infratuzilmasini kengaytirishga katta e'tibor qaratilmoqda. So'nggi yillarda internet tezligi va mobil aloqa xizmatlari sifati yaxshilanib, elektron to'lov tizimlari keng rivojlandi. Bu esa tadbirkorlik subyektlarining raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Shu bilan birga, korxonalarining raqamli iqtisodiyot sharoitida samarali faoliyat yuritishi uchun bir qator muammolarni ham hal etish zarur. Avvalo, axborot xavfsizligini ta'minlash masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda. Kiberxavfsizlik tahdidlari korxonalarining moliyaviy va texnik ma'lumotlariga zarar yetkazishi mumkin. Bundan tashqari, ayrim hududlarda raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmagani ham korxonalarining to'liq raqamlashtirilishiga to'sqinlik qilmoqda. Malakali IT mutaxassislar yetishmasligi ham muhim muammolardan biridir.

Shuningdek, raqamli transformatsiya jarayoni korxonalaridan innovatsion fikrlash va yangi boshqaruv yondashuvlarini talab etadi. Zamonaviy rahbarlar nafaqat iqtisodiy bilimlarga, balki axborot texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalariga ham ega bo'lishi zarur. Chunki raqamli iqtisodiyot sharoitida tezkor qaror qabul qilish, ma'lumotlarni tahlil qilish va innovatsion loyihalarni boshqarish korxonaga muvaffaqiyatining asosiy omiliga aylanmoqda.

Umuman olganda, raqamli iqtisodiyot korxonalar uchun katta imkoniyatlar yaratmoqda. Zamonaviy texnologiyalarni faol joriy etgan korxonalar ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va iste'molchilar talabini tezkor qondirish orqali bozorda mustahkam o'rin egallashi mumkin.

Shu sababli raqamli transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish va innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash bugungi kunda korxonalarining raqobatbardoshligini ta'minlashning eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot zamonaviy korxonalar faoliyatining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi korxonalariga ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish, mahsulot va xizmatlar sifatini yaxshilash hamda bozordagi raqobat ustunligini mustahkamlash imkonini bermoqda.

Ayniqsa, sun'iy intellekt, elektron tijorat, bulutli texnologiyalar, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari va raqamli marketing vositalaridan samarali foydalanish korxonalarining innovatsion rivojlanishida muhim omil hisoblanadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadi, raqamli transformatsiyani muvaffaqiyatli amalga oshirgan korxonalar bozor talablariga tez moslashadi, mijozlar ehtiyojini samaraliroq qondiradi va xalqaro bozorda ham raqobatbardoshligini oshiradi.

Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot korxonalar oldiga yangi vazifalarni ham qo'ymoqda. Jumladan, kiberxavfsizlikni ta'minlash, zamonaviy IT infratuzilmasini rivojlantirish, malakali mutaxassislar tayyorlash va innovatsion boshqaruv tizimini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan raqamlashtirish siyosati va "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasi korxonalarining texnologik rivojlanishi uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda.

Kelgusida raqamli texnologiyalarni iqtisodiyotning barcha tarmoqlariga keng joriy etish, elektron xizmatlar sifatini oshirish hamda innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash orqali korxonalarining barqaror rivojlanishi va xalqaro bozordagi mavqeini mustahkamlash mumkin bo'ladi.

Demak, raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish innovatsion texnologiyalarni samarali qo'llash, boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish va zamonaviy bilim hamda ko'nikmalarga ega kadrlarni tayyorlash bilan chambarchas bog'liqdir.

Shu sababli raqamli transformatsiyani jadallashtirish bugungi iqtisodiy taraqqiyotning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sanakulova I.A. Raqamli O'zbekiston - 2030 strategiyasining iqtisodiy samaradorliklari. — 2025. <https://universalpublishings.com/index.php/jusr/issue/view/284>
2. Sanakulova I.A. Raqamli O'zbekiston - 2030 strategiyasining iqtisodiy samaradorliklari. — 2025. Vol. 3 No. 8

3.Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. — Москва, 2000.

4.Шваб К. Четвертая промышленная революция. — Москва: Эксмо, 2016.